शिक्षणीय दृष्टिकोणले कक्षा पाँच को मेरो नेपाली किताब र नेपाली साहित्य वाटिका भाग पाँच मा समाविष्ट कथा विधाको तुलनात्मक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको आठौं पत्र ने.पा.शि. ५९८

को पाठ्यांश पूरा गर्ने प्रयोजनका निमित्त प्रस्तुत

शोध-पत्र

शोधार्थी :

दुर्गा गौतम

त्रि.वि.वि.दर्ता नं : ९-२-२१५-५१-२००३

परीक्षा क्रमाङ्क : २१४०२९२-०६५

क्याम्पस क्रमाङ्क : २०४

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

नेपाली भाषा शिक्षण विभाग ,

ईन्द्रपुर, मोरङ

२०६८

निर्देशकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र संकाय नेपाली शिक्षा विभाग सुकुना बहुमुखी क्याम्पस इन्द्रपुर, मोरङ, एम. एड . दोस्रो वर्षकी छात्रा दुर्गा गौतमले मेरो निर्देशनमा **शिक्षणीय दृष्टिकोणले कक्षा ५ को मेरो नेपाली किताब र नेपाली साहित्य वाटिका भाग ५ मा समाविष्ट कथा विधाको तुलनात्मक अध्ययन** शीर्षकको स्नातकोत्तर शोध प्रस्ताव तयार पार्नु भएको हो । कडा परिश्रमका साथ तयार पारिएको यस शोध प्रस्तावबाट म पूर्ण रूपमा सन्तुष्ट रहेकाले स्वीकृतिका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति :......................................

शोध निर्देशक

....

प्रेमप्रसाद भट्टराई

नेपाली भाषा शिक्षण विभाग

शिक्षा शास्त्र संकाय

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

इन्द्रपुर मोरङ

कृतज्ञता ज्ञापन

शिक्षणीय दृष्टिकोणले कक्षा पाँच को मेरो नेपाली किताब र नेपाली साहित्य वाटिका भाग पाँच मा समाविष्ट कथा विधाको तुलनात्मक अध्ययन शीर्षकको प्रस्तुत शोध पत्र आदरणीय गुरू प्रेमप्रसाद भट्टराईको निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । आफ्नो व्यस्तताका बावजुद पनि मलाई सही निर्देशन र आवश्यक सरसल्लाह दिनु हुने स्रोत निर्देशक तथा विभागीय स्वीकृति प्रदान गरी शोध कार्य सम्पन्न गर्ने अनुमति दिनुहुने सुकुना बहुमुखी क्याम्पस इन्द्रपुर मोरङ्को नेपाली भाषा शिक्षा विभागका विभागीय प्रमुख श्री प्रेमप्रसाद भट्टराई ज्यू प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु

प्रस्तुत शोध पत्र निर्माण गर्ने क्रममा शुरूदेखि अन्त्य सम्म प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग पुऱ्याउनुहुने नेपाली भाषा शिक्षण विभागका सम्पूर्ण आदरणीय गुरूहरूप्रति समेत हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

शोध निर्माणको सिलसिलामा सहयोग पुऱ्याउनु हुने मेरा सम्पूर्ण साथीहरू र परिवारजन, बुबाआमा प्रति पनि हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

त्यसैगरी शोधपत्र निर्माणका लागि सुरुदेखि अन्त्यसम्म प्रत्यक्ष रूपमा सहयोग पुऱ्याउँनु हुने साथै कम्प्युटर कार्यमा सहयोग गरिदिनुहुने दाजुहरू भवनाथ र भूपाल गौतम साथै श्रीमान् विपीराज दाहाल प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

शोधकर्ता

दुर्गा गौतम

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

इन्द्रपुर, मोरङ

शोधसार

शोध प्रस्तावक : दुर्गा गौतम

शोध निर्देशक : प्रेमप्रसाद भट्टराई

शोध शीर्षक : शिक्षणीय दृष्टिकोणले कक्षा ५ को मेरो नेपाली किताब र नेपाली साहित्य वाटिका भाग ५ मा समाविष्ट कथाविधाको तुलनात्मक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र संकाय नेपाली भाषा शिक्षणविभाग अर्न्तगत एम.एड. नेपा. शि. ५९८ पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत गरिएको शोध पत्रको शीर्षक शिक्षणीय दृष्टिकोणले कक्षा ५ को मेरो नेपाली किताब र नेपाली साहित्य वाटिका भाग ५ मा समाविष्ट कथा विधाको तुलनात्मक अध्ययन रहेको छ ।

शोध निर्देशक प्रेमप्रसाद भट्टराई तथा शोध प्रस्तावक दुर्गा गौतम रहेको यो शोध पत्रको उद्देश्य कक्षा ५ को मेरो नेपाली किताब र नेपाली साहित्य वाटिका भाग ५ पाठ्यपुस्तकमा रहेका कथाहरूको शिक्षणीय दृष्टिकोणले उपयुक्तता ठहऱ्याउँनु रहेको छ । यसका लागि दुवै पाठ्यपुस्तकमा प्रयोग गरिएका कथाहरूको विषयगत तुलनात्मक अध्ययन भाषिक सीपगत अध्ययन पाठ्यक्रम अनुरूपताका आधारमा अध्ययन र नमुना अभ्यासको अध्ययन गरी दुईमा कुन चाहिँ पाठ्यपुस्तक उपयुक्त रहेको छ भनी निष्कर्ष निकाल्ने प्रयास गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोध पत्रलाई पाँच अध्यायमा विभाजित गरिएको छ । पहिलो अध्यायमा शोध परिचय, दोस्रो अध्यायमा कथाको सैद्धान्तिक परिचय, तेस्रो अध्यायमा पाठ्यक्रम परिचय प्राथमिक तह कक्षा ५ नेपाली भाषा पाठ्यक्रम, चौथो अध्याय कक्षा ५ को मेरो नेपाली किताब र नेपाली

साहित्य वाटिका भाग ५ पाठ्यपुस्तकका कथा विधाको तुलनात्मक अध्ययन र विश्लेषण र पाँचौ अध्यायमा निष्कर्ष र सुझाव रहेको छ । यसलाई थप विश्वसनीयता तथा वैधता प्रदान गर्नका लागि सन्दर्भग्रन्थसूचीको समेत प्रयोग गरिएको छ ।

विषय सूची

शीर्षक		पेज नं.
	अध्याय एक	**१–९**
	शोध परिचय	१
१.१	शोध शीर्षक	३
१.२	शोध प्रयोजन	३
१.३	विषय परिचय	३
१.४	समस्या कथन	३
१.५	शोधको उद्देश्य	३
१.६	पूर्वकार्यको समीक्षा	४
१.७	अध्ययनको औचित्य	७
१.८	अध्ययनको क्षेत्र र सीमा	८
१.९	शोध प्रतिवेदनको रूपरेखा	९
१.१०	शोध विधि	९
	अध्याय दुई	**१०–२१**
	कथाको सैद्धान्तिक परिचय	
२.१	कथाको परिचय	१०

२.२ कथाका तत्वहरू ११

२.२. क) कथावस्तु १२

२.२. ख) पात्र वा चरित्र चित्रण १२

२.२. ग) देशकाल परिस्थिति १३

२.२. घ) उद्देश्य १३

२.२. ङ) भाषाशैली १३

२.२. च) दृष्टिबिन्दु १४

२.२. छ) संवाद वा कथोपकथन १४

२.३ कथाको वर्गीकरण १५

२.४ कथाको अन्य विधासँग तुलना १८

२.५ भाषा शिक्षणमा कथा शिक्षणको प्रयोजन २०

अध्याय तीन **२२–४४**

कक्षा ५ को मेरो नेपाली किताब र नेपाली साहित्य वाटिका भाग विधाको तुलनात्मक अध्ययन र विश्लेषण २२

३.१ तुलनात्मक विश्लेषण खण्ड २२

३.२ विषयवस्तुको आधारमा कथाको तुलना २३

३.२. क) लोककथा २३

३.२. ख) पौराणिक कथा २३

३.२. ग) ऐतिहासिक कथा २४

३.२. घ) नैतिक कथा २४

३.३ सीपगत दृष्टिले कथाको तुलना २५

३.३. क) सुनाइ सीप २५

३.३. ख) बोलाइ सीप २६

३.३. ग) पढाइ सीप २८

३.३. घ) लेखाइ सीप ३०

३.४ नमुना अभ्यासको तुलना ३१

३.४. क) अभ्यासगत विविधताको तुलना ३१

३.४. ख) सीपगत दृष्टिले अभ्यासको तुलना ३३

३.४. ग) सिर्जनात्मक अभ्यासको तुलना ३५

३.५ उद्देश्य अनुरूपताका आधारमा कथाहरूको तुलना ३५

३.६ पाठ्यक्रम अनुरूपताका आधारमा कथाहरूको तुलना ३७

३.६. क) भाषा पाठ्यक्रमको परिचय ३९

३.६. ख) भाषा पाठ्यक्रमका परिभाषाहरू ४०

३.६. ग) छनोट र स्तरणका आधारमा कथाहरूको तुलना ४२

३.६. घ) पाठ्यक्रमका क्षेत्र र क्रमका दृष्टिले सम्बद्ध कथाहरूको

तुलना ४३

अध्याय चार **४५–५०**

निष्कर्ष र सुझावहरू ४५

४.१ निष्कर्ष ४५

४.२ सुझावहरू ४८

सन्दर्भग्रन्थसूची

परिशिष्ट